

Recenzija zbornika *Jezik. književnost, alternative*

Zborniku radova, *Jezik. književnost, alternative*, sadrži 30 radova koji su smešteni u tri sekcije, "Koncept alternativnog i književni zanrovi", "Alternative World Views in Literature" i "Tumačenja pozorišnih alternativa". U prvoj sekciji "Koncept alternativnog i književni zanrovi" nalazi se 15 radova. U prvom eseju autorke Мирјане Бојанић Ћирковић „Портрет арнолфинијевих” Јана Ван Ајка и наративне алтернативе“ autorka пише како : „Портрет Арнолфинијевих” већ шест векова интригира историчаре и теоретичаре уметности, што је резултовало настанком разних наративних алтернатива овој слици, а све са циљем да се расветле њена техника и тајна значења њених мотива. U svom tekstu, autorka predlaže kao najcelishopdniji interdisciplinarni metodološki pristup koji bi na najpotpuniji način sumirao tumačenja ove slike. Jelena V. Jovanović u tekstu "Alternative priče u različitim književnim i neknjiževnim žanrovima" govori o pojmu alternative i smislu zamene i na ovom tragu govori o likova koji „putuju kroz različite narativne sveteve unutar književnosti. „Seoba likova“ prati se kritički u ovom eseju kroz žanrovsku, hronološku i medijsku izmenu. Tekst Ненада Благојевића i Велимира Илића „Razvoj žanra alternativne istorije u ruskoj književnoj fantastici“ govori se o razvoju žanra алтернативне историје у руској књижевној фантастици у којој „централну улогу има тачка бифуркације, тј. фантастичне претпоставке да је у неком од преломних историјских тренутака дошло до другачијег развоја догађаја“. Radovi ovog žanra se sagledavaju, u skladu sa predloženom metodologijom, kroz prizmu razvoja ovog žanra, a u skladu sa teorijom bifukacije. Јелена С. Младеновић у eseju „Рок поезија као алтернативна форма књижевности“ пише о рок поезији као о супкултурном и колтракултурном феномену subverzivnog dejstva prema mejnstrim kulturi. Ana Radović Firat i Zorica Mladenović u tekstu "Ostrakizam kao alternativna percepcija viktorijanskih načela u naraciji romana *ženska francuskog poručnika*" govori o usudu glavnog junaka Faulsovog romana usled "nametnutih moralnih principa i traganja za istinom" u kontekstu specifičnosti Faulsove poetike koja oscilira između modernizma i postmodernizma. Јоване Јосиповић у eseju „На међи еросових алтернатива“ polazi o „поларности као примарног својства ероса да би „на темељу Платонових списа, етнолошко-археолошких налаза и из психолошко-еротолошког угла analizirala „двојакост митског Ерота“. U tekstu se prikazuju ekstremi Erosove paradigme na primeru teme ljubavi u narodnim baladama i romansama. Биљана Солеша у eseju „Поетичке алтернативе еротског говора у приповеткама Воје Станковића“ пише о poetici erotskog doživljaja u svetlu kontrolisane i cenzurisane tematike u okviru Stankovićevog pripovedačkog opusa. Јелена Милић govori o alternativnoj istoriji beogradskog hronotopa Dorćol na primeru istorimene zbirke Svetlane Velmar Janković u eseju, „алтернативна историја београдских улица: *дорћол* светлане велмар-јанковић у светлу теорије контранаратива“. Марија Панић у eseju „град као алтернатива: тематика града у поезији Ритбефа и Франсоа Вијона reprezentaciju gradskog prostora kao alternative ruralnoj sredini strukturiranoj po modelu feudalne hijerarhije u поезији francuskih srednjovekovnih pesnika Ритбефа и Вијона. Azra A. Mušović u radu „Doba dezintegracije – alternativni osvrt na šiparicu u delu F. Skota Fiedžeralda“ govori o pojmu šiparice u Fiedžeraldovom delu, kao reprezentu modenornosti i modelu žene koja sažima Fisdžeraldove poetičke principe modernizma u stvaranju simbola novog doba i refleksiji filizofije romantičarskog *individualizma, buntovništva i oslobođenja*, odnosno sublimaciju romantičarskih ideala u vreme *novih* vrednosti. Danijela Vasić u eseju „Najstarija japanska dela, *kođiki* i *nihongi*, kao primer alternativne upotrebe mitova“ govori o "alternativnoj upotrebi mitova u japanskoj starini" na primeru dve najstarije sačuvane knjige u

Japanu - istorijskim hronikama *Kodiki* (712) i *Nihongi* (720) koje sadrže mitove, predanja i legende. Милица Спремић Кончар у есеју „Смрзнуто тело, а не блага овога света”: алтернатива колективном животу у староенглеским елегџама” утeмeљује свој критички оквир у теорији повог историзма и посебно Гринблатов појам моћи која, неизбежно садржи примесе супротних тежњи које делују субверзивно у односу на централни појам. Спремић Кончар анализира „Потукач”, „Морепловац” и „Женина тугованка”. Dominantni poredak staroengleskog feudalnog društva у коме је колективитет био главна одредница друштвене структуре – породица, ратничка, дружина, племе – староенглеске елегџе говоре о алтернативном животу, ван колектива коме су били подвргнути изгнанци и усдамљеници. Јелена Вељковић Мекић у есеју „Алтернативни правац у књижевности за децу: књижевне потраге” говори о наративном и стилском искораку у књижевности за децу који чине књижевна дела заснована на моделу аутор – текст – реципијент и која у критичком смислу стоје „наспрот” класичним бајкама, причама и романима, „затворене” деџје књижевности. Дела ове алтернативне књижевности за децу, отворене форме доносе „недовршен текст” у коме је читалац део стварања приче, трагач и ishodište. Ауторка анализира прича *Приче о скоро свему* и *Цепне приче* Игора Коларова, *Мистерије Гинкове улице*, *Загонетне приче* и *Тајне вештине Марте Смарт* Уроша Петровића, романи историјске потраге: *Трка кроз Рим*, *Минотавров лавиринт*, *Гробница фараона* и *Средњевијековно пустошење* Тимотија Напмана, романи математичке потраге: *Гусарска пећина*, *Загонетна планета*, *Тајанствени замак* и *Музеј легенди* Дејвида Главера и романи авантуре: *Ко је убио Харолда Тромбија*, *Подземно царство* и *Забрањени замак* Едварда Пакарда, *Грозни снежни човек* и *Загонетка Маја* Рејмонда Монтгомерија, *Завсов престо* Деборе Лерме Гудман, *Балоном до Сахаре* Дагласа Термана и *Тајна пирамида* Ричарда Брајтфилда. Vladislava Gordić Petković у есеју „Тишина као алтернатива у књижевном тексту” роџије своје истраживање тишине унутар књижевног дискурса тврђњом Ihaba Hasana да је “тишина вид samoodbrane књижевности ком она прибегава у тренутку кад се suoчи са злом”. Овај вид „samoodbrane књижевности”, али и концептуализацији тишине унутар текста кроз призму повезаности тишине и суштине смисла ауторка испитује у делима Marlen Haushofer, и српских списатељница Јелене Lengold и Марије Караклајић, као и Ernesta Hemingвеја, En Biti и Reјmonda Karvera. Jasmina Ahmetagić у тексту „Приказ алтернативне књижевности Vladana Dobrivoјевића” говори о Vкњижевности Dobrivoјевића као „sвојеврсном феномену” који дефинише односе на културној сцени. Ahmetagić говори о рецепцији и критичком вредновању Dobeivoјевићевог романа *Dom Kihota* (2018) који представља пример Dobrivoјевићево књижевности која од првог дана упућује изазов важећим књижевно-јеџичким канонима и владајућој естетици.

Друга секција зборника “Alternative World Views in Literature” обухвата десет радова на енглеском језику. Први, “Commonism and Ideology in Ali Smith’s “Common”, Душџе Ljubinković анализира алтернативне видове људског постојања у причи “Common” Ali Smit. Ljubinković најпре анализира идеолошке принципе “комонизма”, а затим простор алтернативне марџине и консекуентно, слободе, коју искорак из доминантних идеологија отвара. У другом есеју Joe Sacco’s *Safe Area Goraжде* as an alternative comic Tijana Matović анализира рад карикатуристе и новинара Joa Sakoа, *Safe Area Goraжде: War in Eastern Bosnia 1992–95* (2000) као алтернативни текст из угла postmodernog samoreflektујућег текста који у циљу samootkrивања користи појмове из студија трауме. Као резултат, контраверзно представљање трауме представља алтернативу уобичајеној формули репрезентације трауме. Marko Mitić у есеју „The Subversion of Black Aesthetic: Toni Morrison’s *Recitatif*” анализира кратку причу Morisonове “*Recitatif*” (1983) као књижевни текст који чини критичку алтернативу у односу на усталјене праксе разумевања, анализе и класификовања afro-амерџке књижевности. Nataша Туџев и Bogdan

Stanković u eseju, "Growing a New Heart: Intrusion Fantasy and an Alternative Club Story in *The Ocean at the End of the Lane*" Nila Gejmana analiziraju koncept upliva fantazije u dominantni svet kao alternative ili ugla posmatranja budući da je protagoniste u "uplivu fantastičnog" uvek izvan i stoga sposoban da razume opasni upliv čudesnog koji je drugima nedostupan, kako bi razumevanjem alternitavnih upliva došao do punijeg razumevanja realnosti. Nikol Burgund (nicole burgund) "The Personal is poetry: Meša Slimović's *Derviš i smrt* as an alternative to autobiography" na primeru Selimovićevog teksta donosi žamnrovska razmatranja o problemima autobiografskog narativa kroz prizmu pronalaska alternativnog puta između privatnog i javnog jezika – pronalazak novog jezika koji bi bio "relevantan za druge, a opet dovoljno elastičan da obuhvati lično iskustvo. Ana Kocić Stanković govori o stvaranju alternativnih istorija u odnosu na zvaničnu verziju u tekstu "Alternative Literary Histories: Toni Morrison's *A Mercy* and Colonial North America". Aleksandra Stojanović piše o alternativnom „Hamletu“ u Mekjuanovom romanu *Orahova ljuska*. Kritički okvir za analizu dela čine stavovi Julije Kristeve, Herolda Bluma i Linde Hačen. Marija Nešić e eseju "Is a life saved by a court order really a life saved? art as an alternative to the renounced religion in Ian McEwan's *The Children Act*" govori o Mekjuanovoj knjizi *Dečiji zakon* u svetlu rasprave o granici između modernog načina života i religijskih upliva koji ograničavaju slobodu izbora, u ovom slučaju, deteta. naracije racionalnog mišljenja i intuitivnog, duhovnog umetničkog ili religijskog poimanja sveta suprotstavljene su u težnji istini na apstraktnom nivou, kao i u praktičnim dnevnim pitanjima društva i porodice. počevši od Margaret Etvud i priče "Happy Endings" Mirna Radin Sabadoš u eseju. "In pursuit of Alternative Endings – Don Delillo's Fictional Post-humans and the Boundaries of their Worlds" gradi kritički okvir za anlizu delilovog teksta ispitujući metatekstualne tehnike ispitivanja stvarnosti i ljudkse subjektivnosti kao začetnika naracije. alzternativno postojanje, stvoreni svet izgleda kao moguća alternativa postojećem, konačnom. Milena Z. Škobo i Ana R. Sentov u eseju. "Online Literature Course Model: an Alternative to Face-to-Face Teaching" govore o sistemima učenja na daljinu, kao alternativni klasičnom učenju u učionici kao i problemima koje takva alternativa donosi. U trećem odeljku rukopisa Zbornika "Tumacenja pozorisnih alternativa" Prvi tekst Violete M. Janjatović "Alternativa Šekspirovoj „Buri“: gde je Kaliban u romanu *Đavolji nakot* Margaret Atvud?" piše o alternativnoj Buri, reinterpretaciji Šekspira iz pera Margaret Atvud. Prema pisanju Hačen i ostalim teoretičarima poststrukturalizma ponovna čitanja uvek su alternativne interpretacije originalnog, hiper, teksta i uvek u dijaloškom odnosu preispitivanja prema njemu. Tako je i u ovoj drami u kojoj je utvarno prisustvo Kalibana kao koncepcije, alternativa kako Šekspirovim značenjima, tako i svetu originalne Šekspirove drame. Vasilisa Cvetković u eseju "Hamlet u SFRJ: predstava 'Hamlet' u selu Mrduša donja kao brešanova alternativna interpretacija *Hamleta*" bavi se odnosom između Šekspirovog *Hamleta* i drame „Predstava *Hamleta* u selu Mrduša Donja“ Iva Brešana. Cvetković analizira metatekstualni jezik Brešana, kojim prisupa originalnom Šekspirovom svetu u drami *Hamlet*, odnosno kako je „jedan novi alternativni Hamlet stvoren u kontekstu socijalističkog jugoslovenskog društva. Esej Đurdine Šijaković Maidanik „Klasične nauke, grčka tragedija i konflikt Euripidove Medeje: feministički književni kriticism kao korektivna perspektiva“ prikazuje svet grčke tragedije kroz perspektivu feminističke vizije i kritike. Autorka zaključuje da feministička tumačenja klasičarskih dela služe kao „korektivna alternativna perspektiva“ tradicionalnim tumačenjima. Lena Tica i Lidija palurović u eseju „Alternativni svet u dramama Atola Fugarda“ govori o alternativnom viđenju stvarnosti u postupku Atola Fugarda južnoafričkog dramaturga koji je na scenu prvi postavio crne glumce podrivajući na taj način direktno vrednosti i kulturnu paradigmu aparthejda.

Fugardove drame ponudile su alternativu i redefinisale pozorište, kao mesto gde se rađaju nove naracije i društvene ideologije. Esej Hristine Lj. Aksentijević „Alternativni teatar komedije del arte i njegov uticaj na Šekspirove komedije zabuna, *Ukroćena goropad* i *Bura*“ prati intertekstualne i interkulturne veze između italijanskih i elizabetanskih pozorišnih tendencija na primeru Šekspirovih komedija zabune *Ukroćena goropad* i *Bura* u svetlu njihove veze sa alternativnim manirom komedije del arte, alternativnim dramskim pokretom koji odriva dominantnu pozorišnu estetiku.

Trideset eseja iz ove zbirke prikazuje različite alternative u istorijskom, žanrovskom i tematskom pogledu. Naučna zasnovanost, relevantnost tema, usredsređenost eseja na tematiku zbornika kao i brižljiva metodologija kako istraživanja tako i izlaganja rezultata odlikuje eseje ove zbirke. Kao takve preporučujem zbirku za štampanje u celini.

Prof. dr Aleksandra V. Jovanović

